

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های خبری

گزارش پژوهشی؛

موضوع:

"مزایا و فرصت های اقتصاد دیجیتال برای کشور"

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: فاطمه حسینی

- ❖ اقتصاد دیجیتال اقتصادی پویا است که به گشایش بازارهای جدید برای رشد اقتصادی کمک می‌کند
- ❖ فرصت‌های اقتصاد دیجیتال شامل محدود نبودن به مکان و زمان، کاهش هزینه‌های تولید، افزایش حجم فروش، دسترسی آسان، جهانی شدن تجارت، کاهش هزینه‌ها و زمان معاملات و حذف واسطه‌ها و تهدیدهای آن شامل حریم خصوصی و امنیت، نیاز به اینترنت، فقدان تعامل و هزینه‌های زیرساخت تجارت الکترونیک می‌باشد.
- ❖ میانگین سهم اقتصاد دیجیتال از کل اقتصاد جهان چیزی بین 15 تا 20 درصد است.
- ❖ در ایران با توجه به آنکه جمعیت کشورمان حدود یک درصد جمعیت جهان است سهم اقتصاد دیجیتال از کل اقتصاد کشور نیز باید به یک درصد برسد.
- ❖ دولت‌ها با ایجاد مراکز نوآوری، ایجاد سرویس‌های آنلاین دولتی، حمایت از سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر و تدوین چارچوب قانونی مناسب می‌توانند به توسعه اقتصاد دیجیتال کمک کنند.
- ❖ نبود زیرساخت مناسب در حوزه پهنای باند اینترنت کشور، نبود سیستم فرهنگ‌سازی و آموزش به شهروندان، نبود امنیت کافی در شبکه و نبود ارتباط منسجم با اقتصادی جهانی و نبود قوانین حقوقی مناسب برای به رسمیت شناختن تجارت الکترونیک از جمله چالش‌های پیش‌روی توسعه اقتصاد دیجیتال در کشور است.

□ مقدمه

امروزه اقتصاد دیجیتال به عنوان یک عرصه نوظهور در اقتصاد جهانی، با سرعت زیادی در حال توسعه است و توانسته در سایر عرصه‌های زندگی اقتصادی و اجتماعی مردم دنیا اثرگذار باشد. این بخش از اقتصاد که مزایا و اهمیت زیادی در رشد و توسعه اقتصاد کشورها دارد باعث شده تا سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بسیاری از کشورها به سمت توسعه و پیشبرد هرچه بیشتر اقتصاد دیجیتال و بهره‌مندی از ظرفیت‌های و فرصت‌های این حوزه در درآمدزایی و رشد تولید ناخالص داخلی کشور حرکت کند که کشورهای توسعه‌یافته و برخی کشورهای در حال توسعه پیش‌تاز این عرصه می‌باشند و توانسته‌اند تمامی ارکان حوزه‌های کسب و کار و صنایع خود را از مزایای اقتصاد دیجیتال بهره‌مند سازند. آنجا، تمامی کشورها دیر یا زود تحت تأثیر این نوع از اقتصاد قرار خواهند گرفت. شناخت ماهیت و کارکرد این نوع از اقتصاد و استفاده از تجارب دیگر کشورها در استفاده از ظرفیت‌های اقتصاد دیجیتال می‌تواند در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان کشور برای توسعه اقتصاد دیجیتال در کشور اثرگذار باشد. از همین رو، در گزارش پیش‌رو، اقتصاد دیجیتال، ویژگی‌ها و مزایا و معایب آن مورد بررسی قرار می‌گیرد و سپس به اثرات آن در رشد تولید ناخالص داخلی برخی کشورها و همچنین جایگاه و چالش‌های پیش‌روی اقتصاد دیجیتال در کشور پرداخته خواهد شد.

□ تعریف اقتصاد دیجیتال

اقتصاد دیجیتال را می‌توان «انجام فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی بر بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات» تعریف کرد که در این اقتصاد نوین، شبکه‌سازی دیجیتالی و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی، بستری جهانی فراهم می‌آورد که در آن افراد و سازمان‌ها با تجهیز به راهبردها به تعامل با یکدیگر، برقراری ارتباط، انجام فعالیت‌های اقتصادی، همکاری و جستجوی اطلاعات می‌پردازند. در تعریفی دیگر، اقتصاد دیجیتال اقتصادی است که قسمت اعظم آن بر پایه فناوری‌های دیجیتال شامل شبکه‌های ارتباطی، رایانه‌ها، نرم‌افزارها و سایر فناوری‌های اطلاعاتی استوار است. اقتصاد دیجیتال به صورت کاملاً بنیادین، شیوه تولید و بازاریابی کالا و خدمات شرکت‌ها را تغییر داده و بهبود بخشیده و در واقع، مدل‌های جدید از کسب و کار را در حوزه‌های مختلف به ارمغان آورده است.¹

□ ویژگی‌های اقتصاد دیجیتال

اقتصاد دیجیتال، ارتباط تنگاتنگی با رشد تکنولوژی دارد و هر چه رشد و توسعه تکنولوژی بیشتر و سریع‌تر باشد، به همان میزان اقتصاد دیجیتال نیز نقش بیشتری در اقتصاد کشورها و همچنین اقتصاد جهان ایفا می‌کند. از جمله ویژگی‌هایی که برای این نوع از اقتصاد می‌توان برشمرد عبارتند از:

- اقتصاد دیجیتال اقتصادی پویا است که به گشایش بازارهای جدید برای رشد اقتصادی کمک می‌کند.
- اقتصاد دیجیتال تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر شیوه زندگی جامعه دارد و ارتباطات میان افراد و جامعه و همکاری میان گروه‌های اجتماعی و سازمان‌ها و نهادها را افزایش می‌دهد.
- اقتصاد دیجیتال، زمینه را برای حرکت به سمت بهره‌وری بالاتر و نوآوری در جامعه فراهم می‌کند.
- اقتصاد دیجیتال، فرصت و زمینه کاهش هزینه‌های کسب‌وکار را فراهم می‌کند.

1. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «اقتصاد دیجیتال 1: ابعاد و ویژگی‌ها»؛ 1397/10/4

- اقتصاد دیجیتال، امکان دریافت محصولات و خدمات با قیمت مناسب را برای مصرف‌کنندگان و همچنین توزیع و بازاریابی مؤثر را برای تأمین‌کنندگان و فروشندگان کالا و خدمات فراهم می‌کند.¹

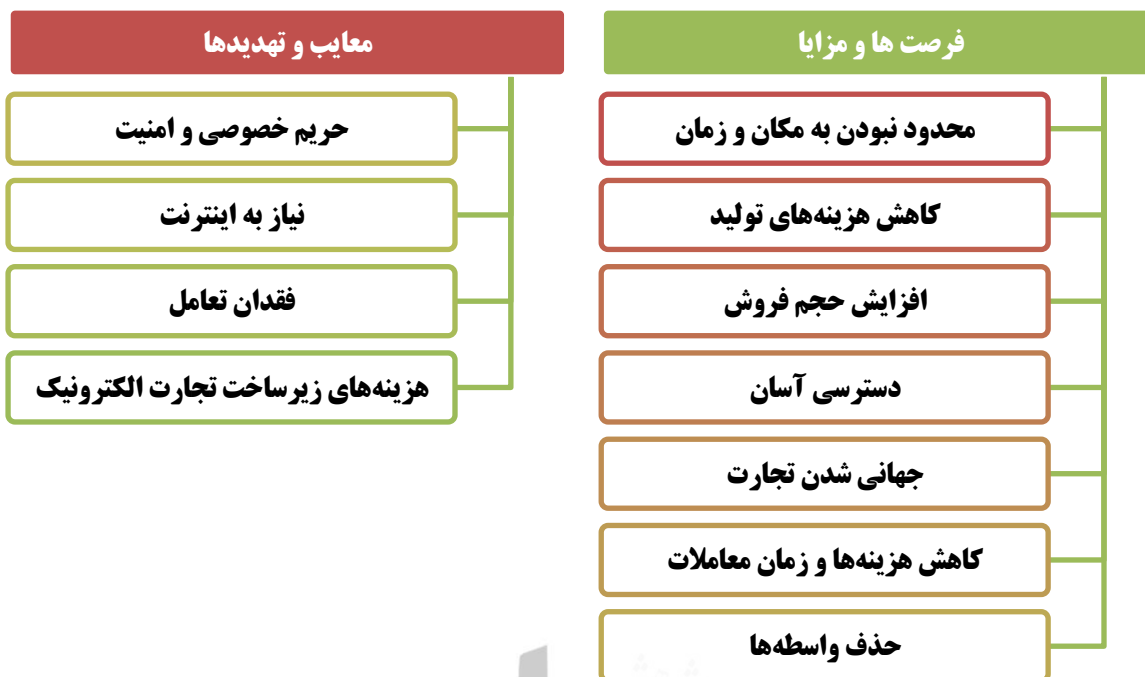
□ فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه اقتصاد دیجیتال

اقتصاد دیجیتال به عنوان یک حوزه نوظهور در عرصه اقتصاد جهانی همراه با فرصت‌ها و تهدیدهایی است که هر کشور به فراخور ظرفیت و توانایی خود می‌تواند با کاهش و یا از بین بردن تهدیدهای این حوزه از فرصت‌ها و مزیت‌های اقتصاد دیجیتال در جهت رشد و توسعه اقتصادی خود بهره‌مند شود. فرصت‌ها و مزیت‌هایی که اقتصاد دیجیتال پیش روی کشورها قرار داده است عبارتند از:

- **محدود نبودن به مکان و زمان:** مؤسسات مالی و شرکت‌های تجاری در سال‌های اخیر، با تکیه بر فناوری اطلاعات، محدودیت‌های مکانی و زمانی را تقریباً از بین برده‌اند و مزیت‌های بازارهای بزرگ‌تر با جمعیت و تنوع بیش از گذشته دست یافته‌اند. پیش از این، بازار فروشگاه‌ها و شرکت‌ها، به شهر و محل قرارگیری آنها محدود می‌شد اما با گسترش اقتصاد دیجیتال، بستری بزرگ برای ارائه کالا و خدمات در مقیاس جهانی فراهم شده و همین امر، بسیاری از محدودیت‌های گذشته را رفع کرده است.
- **کاهش هزینه‌های تولید:** با افزایش حضور تولیدکنندگان و شرکای تجاری‌شان در فضای مجازی، بسیاری از هزینه‌های ارتباط و هماهنگی برای این فعالان اقتصادی کاهش یافته است؛ به عبارت دیگر، صاحبان کسب و کارها به راحتی می‌توانند یکدیگر را در بستر اینترنت بیابند و به همکاری بپردازند، این در حالی است که در صورت نبود چنین بستری، هزینه‌های تولیدکنندگان و تأمین‌کنندگان بسیار گزاف بود.
- **افزایش حجم فروش:** افزایش فضای موجود جهت ارائه کالا در بستر اینترنت و فضای مجازی و رشد تعداد بازدیدکنندگان، سبب افزایش چشمگیر حجم فروش شده است. به عبارت دیگر، فضای مجازی ویتروینی به وسعت کل اینترنت را در اختیار تجار و فروشندگان قرار می‌دهد. علاوه بر این، مشتریان نیز به حجم بالاتری از کالا و خدمات با تنوع و قیمت‌های متفاوت دسترسی یافته‌اند.
- **دسترسی آسان:** گسترش اقتصاد مبتنی بر فضای مجازی پایان‌بخش فرآیند زمان‌بر و پرهزینه مبادلات مالی حضوری و روش‌های سنتی خرید است. امروزه، مشتریان و کاربران با جست‌وجویی کوتاه در فضای مجازی، می‌توانند به طیف بسیار گسترده‌ای از اجناس و خدمات دسترسی یابند و به صورت غیرحضوری به خرید و فروش بپردازند.
- **جهانی شدن تجارت:** نقش مؤثر اقتصاد دیجیتال بر تسهیل تجارت بین‌الملل و مبادلات مالی کلان در سطح جهان، امری انکارناپذیر است. اقتصاد دیجیتال نه تنها خرید را برای مصرف‌کنندگان خرد آسان کرده است، بلکه تجار و فعالان اقتصادی نیز از فواید آن بهره‌های بی‌شماری می‌برند. امروز می‌توان شبکه‌های مبادلات مالی چون سویفت را از مصادیق تجارت الکترونیک در بستر اقتصاد دیجیتال دانست.

1. پایگاه خبری اقتصادآنلاین؛ 1396/4/19

- **کاهش هزینه‌ها و زمان معاملات:** جهانی شدن شبکه‌های متصل تبادل پول در سطح جهان با از بین بردن هزینه استفاده تجار کشورهای توسعه یافته از حواله‌های پرداخت خارجی و دیگر روش‌های سنتی مبادلات مالی، کسب و کار فعالان اقتصادی کلان را تا حدود زیادی تثبیت و تقویت کرده است.
 - **حذف واسطه‌ها:** با ورود مستقیم تولیدکنندگان به بازار محصولات و خدمات در فضای مجازی، انحصار بسیاری از واسطه‌ها و دلال‌ها که سبب افزایش قیمت‌ها در بازار بودند، کمرنگ شده و همین امر، سبب کاهش قیمت‌ها، افزایش تنوع و تشدید رقابت در بازار به نفع مصرف‌کنندگان شده است.
- و اما تهدیدهایی که اقتصاد دیجیتال پیش‌روی کشورها قرار می‌دهد و لازم است کشورها با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی دقیق و مناسب برای کاهش و یا رفع آنها چاره‌اندیشی نمایند شامل موارد زیر است:
- **حریم خصوصی و امنیت:** اطلاعات شخصی و مالی، چون آدرس و شماره تماس و رمز کارت‌های بانکی، در همه جوامع جزو حساس‌ترین داده‌های هر فردی به شمار می‌روند. از همین‌رو، استفاده مستمر این اطلاعات در فضای مجازی افزایش خطر هک، نقض حریم شخصی و حتی سرقت‌های سایبری را موجب می‌شود که باید برای رفع این تهدید ضریب حفاظت حساب‌های کاربری را با برخی تدابیر افزایش داد.
 - **نیاز به اینترنت:** براساس گزارش‌های منتشر شده موثق، تقریباً نیمی از جمعیت کره زمین به اینترنت و در نتیجه بازارهای فضای مجازی دسترسی ندارند. بنابراین، امکان دسترسی به خدمات حوزه اقتصاد دیجیتال، مستلزم دسترسی به اینترنت است و همین امر یکی از ضعف‌های اساسی این حوزه به شمار می‌رود.
 - **فقدان تعامل:** این روش تجارت که غالباً به صورت غیر حضوری پیگیری می‌شود، امکان تعامل میان طرفین قرارداد را به حداقل تقلیل می‌دهد و روند خدمات پس از فروش و پیگیری‌های بعدی را دشوار و زمان‌بر می‌کند. مسائل امنیتی شرکت‌ها: استفاده از بسترهای دیجیتال علاوه بر افزایش ریسک سرقت اطلاعات مصرف‌کنندگان، شرکت‌های ارائه دهنده خدمات و کالا را نیز با مخاطره مواجه می‌کند. از همین‌رو، به نظر می‌رسد که چالش امنیت، همچنان مسئله‌ای حل نشده در این عرصه باقی خواهد ماند.
 - **هزینه‌های زیرساخت تجارت الکترونیک:** با تغییر تدریجی نظام اقتصادی جهان و افزایش تمایل جوامع امروزی به فعالیت اقتصادی در بستر اینترنت، نهادهای مالی و شرکت‌ها ناچارند دیر یا زود وارد این عرصه شوند و این امر، با وجود کاهش بسیاری از هزینه‌های فروش و عرضه کالا و خدمات، سرمایه مورد نیاز جهت حفاظت از زیرساخت‌های دیجیتال و شبکه‌ها را به شکل سرسام‌آوری افزایش می‌دهد.¹

□ ویژگی مشاغل در اقتصاد دیجیتال

با توجه به نتایج به دست آمده از گزارش چشم انداز فناوری و اختلال دیجیتالی اکسنچر^۱ در سال 2017 مشاغل آینده در حوزه دیجیتال دارای 4 ویژگی زیر هستند:

- **حضور انسان ها و فناوری های دیجیتال در کنار یکدیگر:** فناوری های دیجیتال از قبیل هوش مصنوعی و ربات ها ماهیت مشاغل و مهارت های مورد نیاز برای آنها را دچار تحول کرده اند. همکاری انسان ها و ماشین آلات برای رسیدن به بهره وری بالا دائماً در حال افزایش است. برای مثال هوش مصنوعی در کشورهای توسعه یافته تا سال 2035 میزان بهره وری را تا 40 درصد افزایش داده و رشد اقتصادی سالیانه را 2 برابر می کند. طبق تحقیقاتی که توسط اکسنچر از بیش از 1000 شرکت در سراسر دنیا به عمل آمده است سه شغل جدید شناسایی شده اند که نیازمند همکاری میان انسان ها و ماشین ها هستند. این شغل ها عبارتند از:

- **مفسران و تحلیلگران:** برای تجزیه و تحلیل خروجی های سیستم های مبتنی بر هوش مصنوعی
- **ارتقا دهنده:** به منظور بهینه ساختن کارایی سیستم های هوش مصنوعی
- **آموزش دهندگان:** به منظور افزایش ظرفیت سیستم های هوش مصنوعی

برای مثال سماسورس یک سازمان غیرانتفاعی در کنیاست و به دنبال کاهش فقر و بیکاری از طریق ایجاد مشاغل دیجیتال است. این شرکت در دهه گذشته بیش از 9000 نفر را به خدمت گرفته و آموزش داده و به صورت غیرمستقیم 35000 نفر را درگیر کرده و توانسته میزان درآمد آنها را تا 40 درصد افزایش دهد و موجب فراهم شدن امکاناتی مانند مسکن، آموزش و امکانات بهداشتی برای آنها شده است.

1. شرکت اکسنچر شرکت چندملیتی خدمات حرفه ای است، که در زمینه ارائه خدمات فناوری، مشاوره اطلاعاتی، مشاور مدیریت، خدمات مدیریت شده، برون سپاری فرایندهای تجاری و امنیت رایانه فعالیت می کند. این شرکت یکی از بزرگترین شرکت های مشاور جهان بر پایه میزان درآمد سالیانه شناخته می شود.

- **بستری برای همکاری میان کارکنان:** همکاری به معنای کار کردن افراد در کنار یکدیگر به منظور دستیابی به اهداف و منافع مشترک است. در اقتصاد دیجیتال افراد نیازمند مشارکت با دیگر کارکنان و فناوری‌های دیجیتال هستند. حضور فناوری‌های دیجیتال جدید از قبیل بسترهای تعاملی و شبکه‌های اجتماعی از ویژگی‌های بارز مشاغل آینده است که میزان به‌کارگیری آنها پیوسته در حال افزایش است. بنابر تحقیقاتی که توسط مؤسسه جهانی آوانده انجام شده، مدیران کسب و کارها در میان 15 شرکت توسعه یافته دنیا بیان کرده‌اند که در سال 2017، حدود 77 درصد از سازمان‌ها از این فناوری‌های دیجیتال استفاده کرده‌اند و 82 درصد از آنها به دنبال افزایش حضور این فناوری‌ها در سازمان‌هایشان بوده‌اند.

- **مبتنی بودن بر دانش و وظیفه تخصصی:** مشاغل در حال تبدیل به مجموعه‌ای از وظایف هستند که از مهارت و دانش منحصر به فرد افراد استفاده می‌کنند. 79 درصد از مدیران در صنایع مختلف معتقدند که در آینده ساختار نیروی کار به جای شغل بیشتر مبتنی بر پروژه‌ها و نوع نیازهای مهارتی آنها هستند. با توجه به اعلام مؤسسه بروکینگز، در طول 20 سال گذشته تعداد کارکنان دارای وظایف تخصصی در سراسر دنیا حدود 27 درصد افزایش پیدا کرده است و این مقدار بسیار بیشتر از تعداد کارکنان ثابت استخدام شده است که حقوق ثابت و معین دریافت می‌کنند.

- **قابلیت انجام در مکان و زمان متغیر:** فناوری در حال تغییر چگونگی انجام مشاغل است. بدین ترتیب که دیگر لازم نیست کارها در یک مکان ثابت و در زمان معین و محدود انجام شوند. در سال 2017، 85 درصد از مدیران بخش‌های فناوری اطلاعات و تجاری در پی افزایش تعداد کارکنان مستقل و آزاد سازمان‌های خود در سال‌های آتی بودند. با حذف محدودیت‌های جغرافیایی و زمانی مشاغل، امکان حضور استعدادها و شغل‌های جدید در بازار نیروی کار به وجود آمده است. برای مثال در سال 2016 تعداد مترجمان آزاد در بریتانیا 1.6 میلیون نفر بوده که اکثر آنها از زنان خانه‌دار بوده‌اند. اما مشکلی که در این زمینه وجود دارد اینکه تا به حال قوانینی در مورد بازنشستگی و ارائه خدمات بهداشتی به چنین کارکنانی وضع نشده است.¹

1. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «اقتصاد دیجیتال 2: سهم اقتصاد دیجیتال از اقتصاد جهانی و الزامات توسعه آن»، 1398/2/18

□ سهم اقتصاد دیجیتال از تولید ناخالص داخلی جهان

تأثیر اقتصاد دیجیتال بر تولید و رشد اقتصادی موضوع بحث بسیاری از محافل رسمی و غیررسمی در سراسر دنیاست و در حال حاضر مدارک و شواهد نشان دهنده تأثیر مثبت بخش دیجیتال بر اقتصاد تمامی کشورهای دنیاست. در سال 2016 سهم اقتصاد دیجیتال از اقتصاد کل کشور چین به 3.4 تریلیون دلار رسیده است که این مقدار تقریباً 30 درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور است. همچنین در ایالات متحده میزان سرمایه ایجاد شده توسط اقتصاد دیجیتال در سال 2016 به میزان 1.2 تریلیون دلار بوده که 6.5 درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور را به خود اختصاص داده است.¹ همچنین، میانگین سهم اقتصاد دیجیتال از کل اقتصاد جهان چیزی بین 15 تا 20 درصد است² و در ایران نیز با توجه به آنکه جمعیت کشورمان حدود یک درصد جمعیت جهان است سهم اقتصاد دیجیتال از کل اقتصاد کشور نیز باید به یک درصد برسد³ که در حال حاضر، فاصله معناداری تا دستیابی به این هدف وجود دارد.

□ تأثیر اقتصاد دیجیتال بر سیاست‌های مالیاتی

فناوری‌های دیجیتال تأثیری عمیق بر مالیات و سیاست‌های مالیاتی دارند. یکی از چالش‌های استفاده از این فناوری‌ها این است که در صورت عدم وضع قوانین و مقررات مناسب و تمهید الزامات پیشگیرانه، می‌توانند به تضعیف پایه مالیاتی کشور منجر شوند. تدوین سیاست‌های مالیاتی برای شرکت‌های دیجیتال بسیار متفاوت از شرکت‌های سنتی هر کشور است. در گذشته درآمد شرکت‌های سنتی حاصل از دارایی‌ها و فعالیت‌های فیزیکی آنها بود. این حضور فیزیکی سبب می‌شد تا اعمال قوانین مالیاتی از طرف نهادهای مربوطه تسهیل شوند و مراجع قانونی بتوانند کالاها و خدماتی را که شامل قوانین مالیاتی می‌شوند به راحتی شناسایی کنند. با افزایش فناوری‌های دیجیتال، مدل‌های کسب و کار الکترونیکی جدیدی از قبیل بازار دیجیتال، جوامع مجازی، خدمات مبتنی بر اطلاعات اشتراکی، تجارت آنلاین و ... ظهور پیدا کرده‌اند. هر کدام از این مدل‌های کسب و کار به مالیات دهنده اجازه می‌دهد که با حداقل حضور فیزیکی در بازار درآمد کسب کند و این امر موجب سیاست‌گذاری مالیاتی برای کشورهای مصرف‌کننده می‌شود. در مقابل، دولت‌ها می‌توانند با تغییر رویکرد خود و اعمال سیاست‌هایی از قبیل دریافت مالیات غیرمستقیم از تولیدکننده این چالش را برطرف نمایند. به عبارت دیگر، کالاها و خدمات دیجیتالی که توسط تأمین کنندگان خارجی فراهم می‌شوند نیز باید مورد هدف قوانین مالیاتی مانند مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر فروش قرار گیرند.⁴

□ نقش دولت‌ها در توسعه اقتصاد دیجیتال

توسعه اقتصاد دیجیتال به رشد اشتغال پایدار و افزایش رشد اقتصادی می‌انجامد؛ به همین دلیل لازم است تا دولت‌ها با اتخاذ سیاست‌گذاری هدفمند به ارائه راهکارهایی برای توسعه اقتصاد دیجیتال بپردازند. از جمله راهکارهایی که دولت‌ها باید برای توسعه این نوع از اقتصاد انجام دهند می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

– **ایجاد مراکز نوآوری**، که در آن کارآفرینان گرد هم می‌آیند و با یکدیگر همکاری می‌کنند. در بسیاری از کشورهای دنیا چنین مراکزی وجود دارد که می‌توان به آی‌هاب در کنیا اشاره کرد، که در آن کارآفرینان و توسعه‌دهندگان کار از

1. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «اقتصاد دیجیتال 2: سهم اقتصاد دیجیتال از اقتصاد جهانی و الزامات توسعه آن»؛ 1398/2/18

2. پایگاه اطلاع‌رسانی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛ 1397/7/25

3. پایگاه خبری اقتصاد آنلاین؛ 1396/4/19

4. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «اقتصاد دیجیتال 2: سهم اقتصاد دیجیتال از اقتصاد جهانی و الزامات توسعه آن»؛ 1398/2/18

طریق برقراری ارتباط با یکدیگر از مهارت‌ها و خدمات همدیگر یاد می‌گیرند و به شبکه‌سازی با سرمایه‌گذاران ریسک-پذیر برای ادامه فعالیت‌های خود می‌پردازند.

- ایجاد سرویس‌های آنلاین دولتی، برای حمایت از توسعه دهندگان محلی و مراکز داده محلی با توجه به افزایش تقاضا برای بهره‌مندی از خدمات آنلاین

- حمایت از سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر، برای کمک به ایجاد استارت‌آپ‌ها در داخل کشور. برای مثال کشور هند با تأسیس مؤسسه‌ای به نام صندوق آرزوی هند با بودجه‌ای 306 میلیون دلاری به منظور حمایت از سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر به کارآفرینان فرصت انجام فعالیت دلخواه خود را داده است.

- تدوین چارچوب قانونی مناسب، که باعث تشویق منابع مالی نوآور به منظور سرمایه‌گذاری در شرکت‌های دیجیتال می‌شود و موجب می‌شود این شرکت‌ها بتوانند از موانعی که در بازارهای داخلی وجود دارند به راحتی عبور کنند و به رشد برسند.

□ عوامل تعیین کننده در سیاستگذاری اقتصاد دیجیتال

سیاستگذاران با اعمال سیاست‌ها و راهکارهای مختلف در زمینه دیجیتال‌سازی صنایع و سرمایه‌گذاری در خدمات دیجیتال کمک کننده هستند. برخی عوامل تعیین کننده در سیاستگذاری که می‌توانند بر تصمیم‌گیری‌های مربوط به سرمایه‌گذاری در حوزه دیجیتال تأثیر بگذارند عبارتند از:

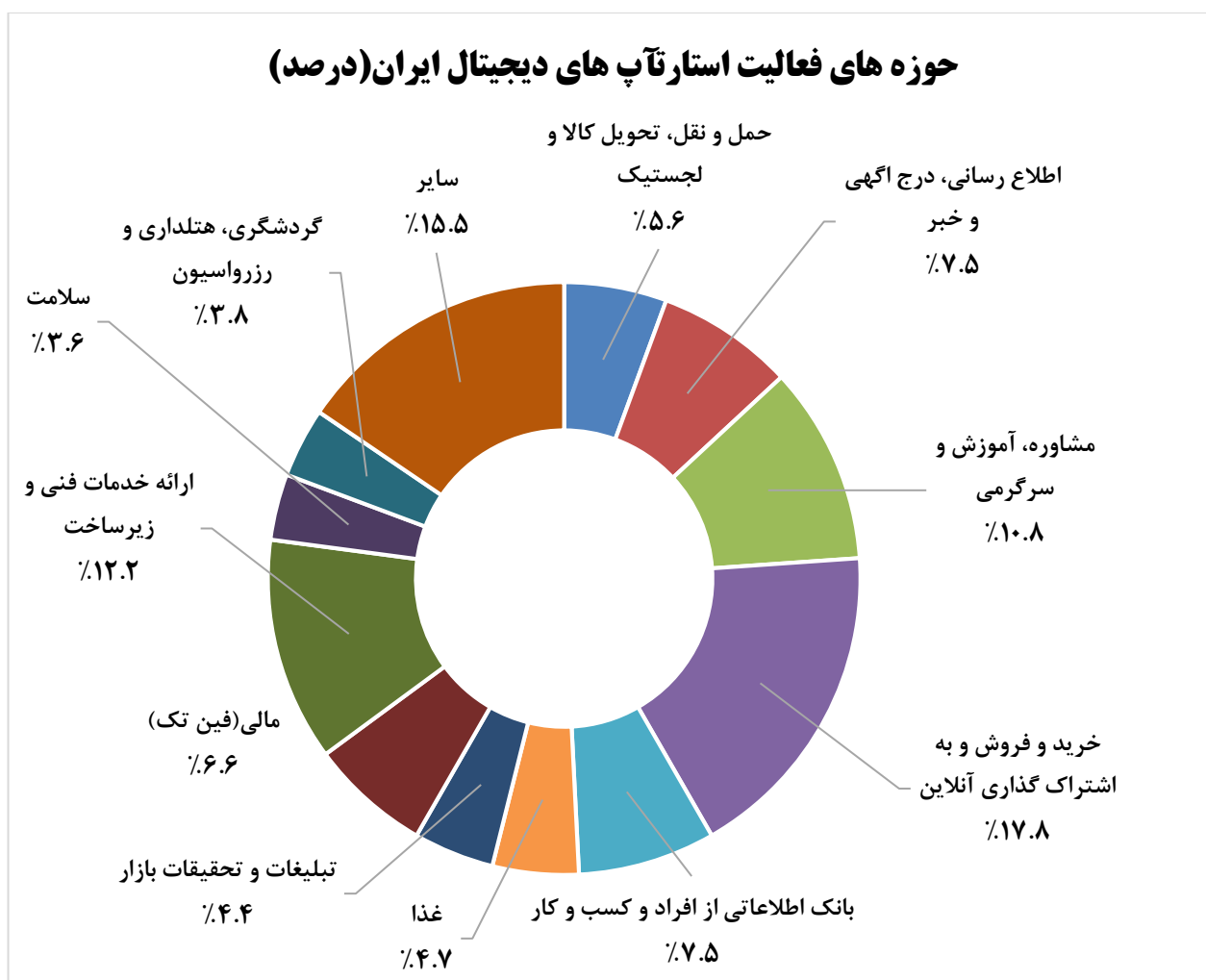
1. سیاستگذاری در زمینه خدمات دیجیتال تا حدودی به شرکت‌های تمام حوزه‌ها مربوط می‌شود، زیرا قوانین مربوط به امنیت سایبری و حفاظت از داده‌ها بر فعالیت تمامی شرکت‌ها در حوزه‌های گوناگون تأثیرگذار است.
2. ملاحظاتی که برای کاهش هزینه برای مشتریان در نظر گرفته می‌شود، می‌تواند کسب و کار شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. بالا بودن تعرفه‌های واردات و مالیات مربوط به فناوری می‌تواند تأثیری منفی بر عملکرد آنها بگذارد که قابل ملاحظه است. برای مثال دولت تانزانیا با وضع مالیات بر ارزش افزوده 17 درصدی بر خدمات تلفن همراه باعث کاهش نرخ استفاده از پهنای باند نسل سوم اینترنت (3G) شده است که موجب عقب ماندن آنها از سایر کشورهای منطقه شده است. در مقابل، کنیا خریداران تلفن همراه را از پرداخت 16 درصد مالیات بر ارزش افزوده معاف کرده و از این طریق میزان گوشی‌های خریداری شده توسط مردم را سه برابر کرده است.
3. تدابیر مالیاتی برای کاهش هزینه استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات باعث تقویت سرمایه‌گذاری می‌شود.
4. قابلیت استفاده از خدمات دولت الکترونیک باعث تقاضای کسب و کارها برای دسترسی به اینترنت و افزایش کارایی آنها در فعالیتشان می‌شود.¹

□ اقتصاد دیجیتال در ایران

تجربه چند سال اخیر در کشور به خوبی نشان داده است که با توجه به پتانسیل‌های موجود در کشور و توسط زیرساخت‌های مربوط به فناوری اطلاعات و ارتباطات و رشد شرکت‌های مبتنی بر فناوری‌ها و خدمات جدید، باید منتظر رشد قابل توجه در نقش‌آفرینی اقتصاد دیجیتال در اقتصاد کشور باشیم. نگاهی به حوزه فعالیت‌های استارت‌آپ‌های دیجیتال کشور به خوبی نشان دهنده روند رو به رشد فعالیت‌های اقتصاد دیجیتال در کشور است. هر چند که در حال حاضر بیشترین درصد

1. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «اقتصاد دیجیتال 2: سهم اقتصاد دیجیتال از اقتصاد جهانی و الزامات توسعه آن»؛ 1398/2/18

فعالیت استارت‌آپ‌ها مربوط به بخش خرید و فروش و به اشتراک‌گذاری آنلاین کالا است اما ورود استارت‌آپ‌ها به سایر حوزه‌ها نشان دهنده توان و ظرفیت کشور برای بهره‌مندی بیشتر اقتصاد دیجیتال در توسعه و رشد اقتصادی کشور است که با توجه به پتانسیل عظیم و قابل توجه جمعیت جوان کشور (بیش از 33 میلیون نفر از جمعیت کشور در سنین 20 تا 40 سال هستند) و با در نظر داشتن بالاترین نرخ‌های تحصیلات دانشگاهی در جهان (5 میلیون دانشجو که ایران را در رتبه پنجمین کشور دنیا از حیث دارا بودن فارغ‌التحصیلان فنی و مهندسی قرار داده است) و همچنین ظرفیت بالای نوآوری در حوزه فضای مجازی (برای مثال در شاخص نفوذ تلفن همراه در ایران به ازای هر 100 نفر، 129 تلفن ثابت ثبت شده است که این رقم بالاتر از آلمان (121) و ایالات متحده (96) است) می‌توان اینگونه گفت که توجه به حوزه اقتصاد دیجیتال در سطح سیاست‌گذاری و کلان امری لازم و ضروری است.¹

□ چالش‌های پیش روی اقتصاد دیجیتال در کشور

اقتصاد دیجیتال همچون دیگر حوزه‌ها با کمی تأخیر وارد کشور شده و اوضاعی متفاوت‌تر از کشورهای پیشرفته دنیا دارد که این متفاوت بودن شرایط به نبود زیرساخت‌های مناسب ارتباطی و تا حدودی شرایط اقتصادی ایران بازمی‌گردد. نبود زیرساخت مناسب در حوزه پهنای باند اینترنت کشور، نبود سیستم فرهنگسازی و آموزش به شهروندان، نبود امنیت کافی

1. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «اقتصاد دیجیتال 1: ابعاد و ویژگی‌ها»، 1397/10/4

در شبکه و نبود ارتباط منسجم با اقتصادی جهانی و نبود قوانین حقوقی مناسب برای به رسمیت شناختن تجارت الکترونیک از جمله چالش‌های پیش‌رو در توسعه اقتصاد دیجیتال کشور است.^۱

چالش‌های پیش روی اقتصاد دیجیتال در کشور

نبود زیرساخت مناسب در حوزه پهنای باند اینترنت کشور

نبود سیستم فرهنگسازی و آموزش به شهروندان

نبود امنیت کافی در شبکه اینترنت

نبود ارتباط منسجم با اقتصادی جهانی

نبود قوانین حقوقی مناسب برای به رسمیت شناختن تجارت الکترونیک

□ جمع‌بندی

در حال حاضر رشد گسترده و اثرگذاری اقتصاد دیجیتال در اقتصاد جهانی یکی از مهم‌ترین مباحث مورد بحث کشورها است که با استقبال سیاستگذاران و دولتمردان کشورهای مختلف مواجه شده است و از آنجا که این نوع از اقتصاد می‌تواند تغییرات گسترده اقتصادی و اجتماعی را در جهت توسعه و پیشرفت کشورها به همراه داشته باشد از اهمیت و توجه بسزایی در سیاست‌های کلان کشورها برخوردار است. با این حال نحوه ورود و استفاده کشورها از این فرصت در کشورهای مختلف متفاوت است و تاکنون کشورهای توسعه‌یافته و برخی کشورهای در حال توسعه از جمله چین و هند و... توانسته‌اند از فرصت‌ها و ظرفیت‌های این عرصه در حوزه‌های مختلف از جمله، صنایع، کسب و کار، تجارت، مدیری بازارها، تعاملات مالی در سطح جهانی و... بیش از دیگر کشورها بهره‌مند شوند. این امر نشان می‌دهد که مسیر اقتصاد جهانی به سمت اقتصاد دیجیتال در حرکت است و لازمه اثرگذاری در اقتصاد جهان و دست یافتن به جایگاهی قابل قبول در این عرصه نیازمند اراده و تلاشی جدی در جهت حرکت به سمت اقتصاد دیجیتال با فراهم کردن الزامات و زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در این حوزه و همچنین سیاستگذاری هدفمند در جهت توسعه اقتصاد دیجیتال است؛ چراکه در هم‌تنیدگی اقتصادی کشورها روزبه‌روز در حال گسترش است و در آینده‌ای نزدیک، کشورهایی که از اقتصاد دیجیتال کم‌بهره یا بی‌بهره‌اند، وابستگی بیشتری را در حوزه فعالیت‌ها و خدمات اقتصادی به کشورهای پیشرو در این حوزه تجربه خواهند کرد. از این رو، شناخت ماهیت و فرصت‌های اقتصاد دیجیتال برای کشور و سیاستگذاری و برنامه‌ریزی دقیق و هدفمند در قالب برنامه‌های توسعه برای رشد و توسعه این نوع از اقتصاد در کشور، می‌تواند زمینه‌ساز بروز و ظهور هرچه بیشتر اثرگذاری اقتصاد کشور در اقتصاد منطقه و جهان باشد.

۱. پایگاه خبری اقتصادآنلاین، 1396/04/19